

T.C.
BAŞBAKANLIK
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
HAC VE UMRE HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

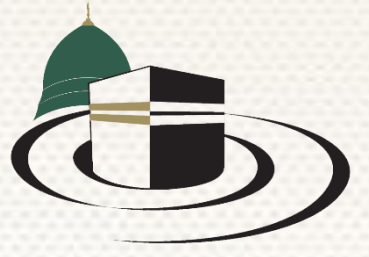
HACDA İRŞAD VE YÖNTEMLERİ

VAAZ VE İRŞADIN ÖNEMİ

Ayetler:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
أُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

Hadis:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَالْيُغَيِّرُهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

Vaaz; kulub-i kasiyeyi telyin,

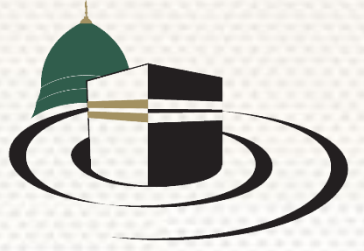
uyun-i camideyi idma'

a'mal-i fasideyi islah

Güzel söz söyleme sanatıdır.

- “kulûb-i kâsiyeyi telyîn” vaaz ile muhatabın kalbine girebilmeyi ve gönül imarını,
- “uyûn-i câmideyi idma” vaazın duygusal içeriğini ve etkisini,
- “a'mâl-i fâsideyi ıslah” vaazın sonucunda meydana gelmesi beklenen kişisel gelişimi ve davranış değişikliğini, **ihzas ettirmektedir.**

- **Söz, vaazın en etkili aracıdır.**
- Efendimiz sözün gücünü şöyle tanımlıyor:

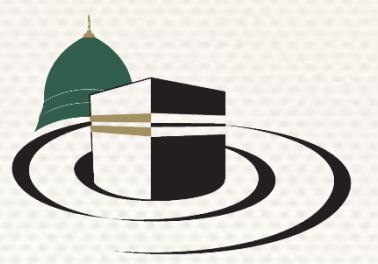
(إن من البيان لسحرا)

“Güzel sözde büyüleyici bir güç vardır”

- Öyleyse vaazda **sözler** öncelikle;
- Usulüne uygun söylenmelidir.
- **Zira usulsüzlük vusulsüzlüğe sebeptir.**

- **Söz** iman-ibadet-ahlak inşa etmelidir,
- **Sözün** ilim, hikmet, irfan boyutu olmalıdır.
- **Söz** samimiyet ve ihlas içermelidir,
- **Sözün** eylem boyutu olmalıdır,
- **Sözde** sevap ve ıkab ; mükafat ve ceza boyutu göz ardı edilmemelidir.

- **Mevlana** şöyle der: “İnsanoğlu dilinin altında gizlidir. Dil, can kapısının perdesidir. Yel esip perde kalktı mı evin içindekiler görünür. O zaman bak evde inci mi var, buğday mı?” İnci değerinde ve kalitesinde söz söyleyebilmek ilmi, fikri ve irfani bir derinliği gerektirir”.

- **Hikmetli bir söz:**

• خير الكلام ما دخل الاذن بدون اذن

- (Sözün iyisi, kulağa izinsiz girendir)
- Bu tasarrufla "Kalbten gelen sözler kulaktan izinsiz geçer, kalbi seçer" diye anlaşılabilir.

Yasal dayanak:

Başkanlığımızın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 633 sayılı Kanununun 1. Maddesiyle Başkanlığımıza verilen “İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını yürütmek, toplumu din konusunda aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek” şeklindeki üç temel görevden birini irşat hizmetleri oluşturmaktadır.

İRŞAT ŞEKİLLERİ

1-Geleneksel Vaaz ve İrşat

2- Fırsat Vaazları

Dini sohbet ve nasihat için elverişli olan çeşitli anları, ortamları, olayları ve durumları vaaz ve irşat amacıyla değerlendirmektedir.

Hac ve umrede; havalimanında, seyahat esnasında, oda ziyaretlerinde, ziyaret yerlerinde, Haremeyn'de ve sohbet ortamlarında yapılan irşat hizmetleri bu türdendir.

VAAZ/KONUŞMA HAZIRLAMADA YÖNTEM

KONU BAŞLIKLARI

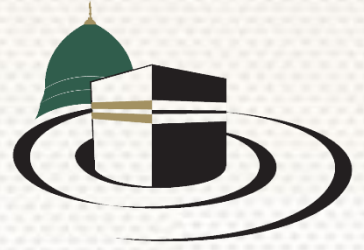
- 1- UYGUN KONU SEÇİMİ
- 2- PLAN HAZIRLAMA
- 3- AYETLERDEN YARARLANMA
- 4- HADİSLERDEN YARARLANMA
- 5- KISSALARDAN YARARLANMA
- 6- HİKMETLİ SÖZ VE ŞİİRLERDEN YARARLANMA

1- UYGUN KONU SEÇİMİ

- **Konu seçiminde** öncelikle çocuk, genç, kadın, yaşlı, cami cemaati gibi muhatap kitle,
- Bunların bilgi/kültür seviyesi, ilgi, beklenti ve ihtiyaçları,
- Güncellik, zamana ve mekâna uygunluk, ulaşılmak istenen hedefler, bölgenin örf, adet ve gelenekleri,
- **Göz önünde bulundurulmalıdır.**
- Hac ve umrede ; mekan bilincinin tesisi için “ Neredeyiz”, “ Niçin Geldik”, “Ne yapmalıyız”, “Kazanımlarımızı Nasıl Korumalıyız” genel konuları ve buna bağlı alt konulara ağırlık verilmelidir.

2- PLAN HAZIRLAMA

- **Plan**, vaazı/konuşmayı etkili kılar, vaizi/konuşmacıyı ve cemaati karmaşadan kurtarır.
- Vaiz/konuşmacı, ne konuşacağını bilir.
- Cemaat konuyu derli toplu anlama imkanına kavuşur.
- Konuyla ilgili ayet, hadis, menkıbe, hikmetli söz, şiir ve örnekler ile verilmek istenen mesajlar kısaca not alınmalıdır.
- Vaaz/konuşma süresiyle orantılı materyal hazırlanmalıdır.

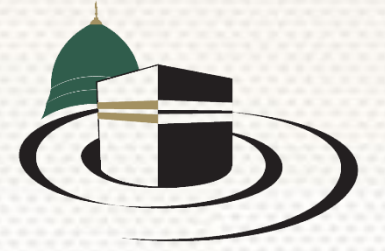
Vaaz/Konuşma Planı

- Giriş
- Gelişme
- Sonuç
- Değerlendirme

Bölümlerinden oluşur

Giriş

- Giriş, vaazın/konuşmanın en etkili bölümüdür.
- Vaiz/konuşmacı hakkındaki ilk izlenimler girişte edinilir.
- Euzü Besmele, hamd, salât-u selam ve dua ile başlanmalıdır.
- Bir ayet ve hadis ile konunun takdimi yapılmalıdır.
- Konunun önemi, niçin seçildiği, hangi boyutlarıyla ele alınacağı etkileyici bir üslupla kısaca izah edilmelidir.
- Bu bölüme 5 dakika ayrılabilir.

Gelişme

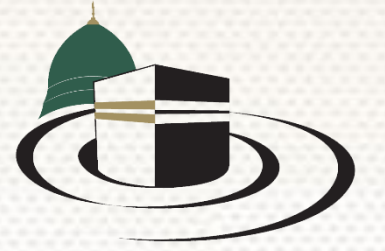

- Bu bölüm vaazın/konuşmanın omurgasıdır.
- Konu, ayet ve hadisler ışığında, günlük hayatla ilişkilendirilerek , sade ve anlaşılır bir üslupla etraflıca açıklanmalıdır.
- Gereksiz ve yersiz tekrarlardan kaçınılmalıdır,
- Uygun hatıra, gözlem, tespit, vurgularla vaaz zenginleştirilmelidir.,
- Ara özetler yapılmalıdır.
- Bu bölüme 30 dakika ayrılabilir.

Sonuç

- Sonuç özel bir öneme sahiptir.
- Konu ana hatlarıyla özetlenmelidir.
- Verilmek istenen mesajlar vurgulanmalıdır.
- Vaaz kısa bir dua ile bitirilmelidir.
- Bu bölüme **5** dakika ayrılabilir.

Değerlendirme

- Vaaz/konuşma esnasında cemaatin ilgi, dikkat ve tepkileri ölçülmeye çalışılmalı ve buna uygun tavır geliştirilmelidir.
- Vaaz/konuşmadan sonra da cemaatin tepkisi, memnuniyeti, beğenisi, vaazın etkisi gibi hususlar öğrenilmek suretiyle değerlendirme yapılmalıdır.

3- AYETLERDEN YARARLANMA

Ayetleri Seçmek

Ayet merkezli vaaz iki şekilde yapılabilir:

a) Bir ayet seçilir ve bu ayetin içerdiği konu ve hükümler anlatılabilir.

b) Seçilen konuyla ilgili ayetler toplanır. Ayetlerin konuya ilişkin cümleleri anlatılır. Yaygın yöntem budur.

Ayetleri Bulmak İçin Bazı Kaynaklar

- el-Mu'cemü'l-Müfehres,
- Konularına Göre Kur'an,
- Kur'ân meallerinin fihristleri,
- İnternet ortamındaki çeşitli siteler (DİB, Kur'an Kerim Portalı...)
- Dijital ortamda hazırlanmış programlar

Ayetleri Anlamak

- Ayetlerin "**ne dediğini**" ve "**ne demek istediğini**" anlamak gerekir.
- Sözlük, meal ve tefsir kitaplarından yararlanır,

Ayetleri Anlatmak

- Ayetler iyice anlaşılmalı, mümkünse ezberlenmeli,
- Arapça metni hatasız okunmalı, anlamı/tefsiri verilmeli ve hükümleri açıklamalıdır.

4- HADİSLERDEN YARARLANMA

Hadisler;

- Makbul (Sahih/Hasen) olmalıdır,
- Cemaatin Seviyesine Uygun olmalıdır,
- **Vaiz/konuşmacı**, hadis, hadis usulü, muteber hadis kaynakları ve bunlardan yararlanma usulü hakkında yeterli sahip olmalıdır.

5-KISSALARDAN YARARLANMA

Kıssalar;

- Konunun/mesajın iyi anlaşılmasını sağlar.
- Sözü güçlendirir, vaaza ilgiyi artırır. **Ancak;**
- Sahih rivayetlerden seçilmelidir.
- Konuyla doğrudan ilgili olmalıdır.
- Yanlış anlaşılabilir nitelikte olmamalıdır.
- Yerinde ve ölçülü kullanılmalıdır.

6-HİKMETLİ SÖZ VE ŞİİRLERDEN YARARLANMA

Hikmetli söz ve şiirler;

- Güç bir konunun dahi kolayca anlaşılmasını sağlar.
- Vaazın içeriğine zenginlik katar.
- Vaiz hakkında olumlu bir intiba oluşturmaya yardımcı olur.

Ancak;

- Yerinde ve ölçülü kullanılmalıdır.

VAAZ SUNMA YÖNTEMLERİ

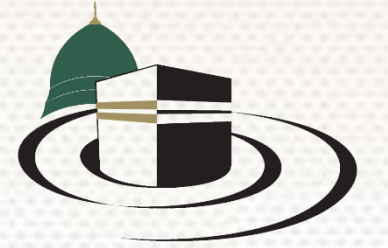
VAAZA ZİHNEN VE BEDENEN HAZIR OLMAK

- **Vaiz** vaazdan önce vaaz notlarını, vereceği mesajları gözden geçirmelidir.
- Vaazda zihnini meşgul edebilecek şeylerden uzaklaşmaya çalışmalıdır.
- Canını sıkacak, konsantresini bozacak ortamlardan kaçınmalıdır.
- Saç, sakal, kılık, kıyafet bakımını özenle yapmalıdır.
- Bedenine uygun kaliteli bir cübbe ve sarık giyerek kürsüye çıkmalıdır.

VAAZ KÜRSÜSÜNÜ HAZIRLAMAK

- **Vaaz kürsüsü** kaliteli ve görkemli olmalıdır.
- Kullanışlı olmalıdır.
- Camide uygun bir yere konulmalıdır.
- Arkasında veya üzerinde göze hoş görünmeyen şeyler olmamalıdır.
- Ses düzeni çok iyi olmalıdır.
- **Vaiz** vaazdan önce kürsüyü bu açılardan kontrol etmeli, varsa aksaklıkların giderilmesini sağlamalıdır.

VAAZA USULÜNCE BAŞLAMAK

- Vaaza giriş kısa ve anlaşılır olmalıdır.
- Örnek vaaza başlama duası:

• أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
• الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.

• قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ
• وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ

- رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي
- سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ.. سُبْحَانَكَ لَا فَهْمَ لَنَا إِلَّا مَا فَهَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْجَوَادُ الْكَرِيمُ
- صَلُّوا عَلَيَّ رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ
- صَلُّوا عَلَيَّ طَبِيبِ قُلُوبِنَا مُحَمَّدٍ
- صَلُّوا عَلَيَّ شَفِيعِ ذُنُوبِنَا مُحَمَّدٍ

MUHATAP KİTLEYE UYGUN DİL VE ÜSLUP KULLANMAK

- **Muhatap kitle** cami cemaati, gençler, kadınlar, çocuklar, öğrenciler, yaşlılar, tutuklular, hastalar, afetzedeler...
- Bunların bilgi, kültür, birikim, anlayış, beklenti, sorunları... farklıdır.
- Bu itibarla **vaiz** öncelikle vaaz vereceği muhatap kitleyi iyi tanımalı, onlara uygun bir dil ve üslup geliştirmelidir.
- Aksi takdirde vaazdan beklenen verim elde edilemez.

GÜZEL VE TESİRLİ BİR DİL KULLANMAK

- Vaazda başarı ve verimin anahtarıdır.
- Böyle bir dilin unsurları şunlardır:
Dil Sade, Anlaşılır, Yumuşak Olmalıdır
- **Vaiz**, kaba, sert, kırıcı, incitici, itham edici... ifadelerden, bağırıp çağırmaktan,
- Gereksiz bilgilerden, magazin ve polemik konularından uzak durmalıdır.
- Dinleyenlerin anlayabileceği kelime ve kavramlar kullanılmalıdır.

Dil Olumlu ve İyimser Olmalıdır

- **Vaiz**, vaazında önce emir, olumlu ve iyiyi sonra nehiy, olumsuz ve çirkini anlatmalıdır.
- İyimser olmalı, vaazlarında yapıcı ifadeler kullanmalıdır.
- Cemaate ne **yapmamaları** gerektiğinden ziyade ne yapmaları gerektiğini anlatmalıdır.

Dil Özlü Olmalıdır

- Vaiz lafı uzatmadan az sözle çok şey ifade etmeye çalışmalıdır.

Dil Kolaylaştırıcı Olmalıdır

- Efendimizin ilkesi:

• يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا

“Biz” Dili Kullanılmalıdır

Ortak Dil Kullanılmalıdır

- Halk dilinden kopuk bir dil, vaazın anlaşılmamasına veya yanlış anlaşılmasına sebep olur.
- “**Ceza**” kelimesi gibi...
- “**Azimu’ş-şân**” , “**kutsi hadis**”, “**sahih hadis**” gibi ifadeler açıklanmalıdır.
- Vaiz anlaşılmayan, yanlış anlaşılabilir olan veya açıklama gerektiren kelimelere dikkat etmelidir.

KONUYU GÜNCEL HAYATLA İLİŞKILENDİRMEK

Yaşanan hayatla ilişkilendirilen bir konu;

- Vaazı etkili hale getirir,
- Cemaat üzerinde dinamizm ve canlılık uyandırır.

Bu yapılmaz ise konu ve vaaz;

- Cemaatin ilgisini çekmez,
- Cemaat üzerinde bıkkınlığa neden olabilir.

KONU BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUMAK

- **Vaiz** konu bütünlüğüne bağlı kalmalıdır,
- Konuyu dağıtmamalıdır,
- Mümkün olduğunca konu dışına çıkmamalıdır.

Zira bu durum;

- Vaaza ilgiyi azaltır,
- Cemaatin dikkatini dağıtır,
- Vaazın etkisini zayıflatır.

VAAZİ İRTİCALEN SUNMAK

Vaazı irticalen sunmak;

- Vaizin bilgili ve konuya hazırlıklı olduğu intibasını güçlendirir,
- Cemaat üzerinde daha etkili olur.
- *Vaazın metinden okunarak yapılması ise,*
- Vaaza ilgiyi azaltır,
- Vaizin bilgisiz ve konuya hâkim olmadığı intibasını güçlendirir.

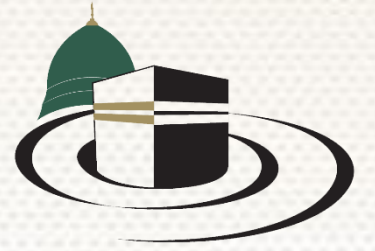
BEDEN DİLİNİ YERİNDE KULLANMAK

- **Vaiz**; güler yüzlü, jest ve mimikleri yerinde ve ölçülü **olmalıdır**.
- Sesini fazla yükseltmekten,
- Yersiz el, kol hareketlerinden,
- Yapmacık tavırlardan,
- Aşırı duygusal, heyecanlı, mizahi, bir üsluptan **kaçınmalıdır**.
- **Zira bunlar**, dikkati dağıtabilir, vaizi komik duruma düşürebilir.

CEMAATLE GÖZ İLETİŞİMİ KURMAK

Vaaz süresince;

- Cemaat vaize,
- Vaiz de cemaate bakmalıdır.

Vaiz,

- Kalpten/gönülden gelen sevgisini,
- Gözleriyle bütün cemaate yansıtmalıdır.
- Zira “Söz, göze verilir”

İLGİ VE DİKKATİ SAĐLAMAK

- **Vaiz**, zarif nükte, güzel kıssa, Őir ve atasözlerinden yararlanmalıdır.
- Cemaate zaman zaman topluca kelime-i Őehadet söyletmelidir...
- Cemaati övücü, onure edici sözler söylemelidir.
- **Bu ve benzeri uygulamalar;**
- Vaaza ilgi ve dikkati artırır,
- Cemaatin dikkatinin dağılmasını önler.

VAAZI USULÜNCE BİTİRMEK

- Ezan vakti yaklaştığında konu kısaca özetlenmelidir.
- Vaaz ezan başladığında bitirilmelidir.
- Çünkü o esnada cemaat ezana odaklanmakta, vaaza ilgisi azalmaktadır.
- İlgilerinden dolayı cemaate dua ve teşekkür edilmelidir.
- Vaaz Türkçe veya Arapça kısa bir dua ile bitirilmelidir.

- Vaaz konuya uygun Türkçe,
- Veya Arapça dualardan biri ile bitirilir.

Örnek:

- “Allah’ım kardeşliğimizi daim eyle...”

• اللَّهُمَّ إِنَّا نَسئَلُكَ تَمَامَ النِّعْمَةِ وَدَوَامَ العَافِيَةِ وَحُسْنَ الخَاتِمَةِ بِحُرْمَةِ الفَاتِحَةِ
• أَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ لِي وَلِكُمْ وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
الفَاتِحَةِ

TEŞEKKÜR EDERİZ...

Dr. Dursun AYGÜN

Hac ve Umre Hizmetleri Genel Müdürü